

AKDAĞMADENİ ESKİ PTT BİNASI

Yağmur DOĞAN^{1**}

Anahtar Kelimeler: Akdağmadeni, Saray Mağazası, Yozgat.

Bozok Platosu üzerinde, Hititlerden Osmanlı'ya uzanan stratejik bir geçmişe sahip olan Yozgat, tarih boyunca önemli bir yerleşim ve idare merkezi olmuştur. 1071 Malazgirt Zaferi sonrası Türkleşmeye başlayan bölge; Eretna ve Kadı Burhaneddin beyliklerinin ardından 1521'de tam anlamıyla Osmanlı idaresine girmiştir. Akdağmadeni ilçesinde yer alan ve 19. yüzyıl sonuna tarihlenen Saray Mağazası, bu köklü tarihsel birikimin günümüze ulaşan sivil mimari örneklerinden biridir.

Saray Mağazası, Yozgat ili Akdağmadeni ilçesinde Ahisavi mahallesi, Büyük Çarşı Caddesi No: 57 üzerinde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun (GEEAYK) 18 Eylül 1982 tarihli envanter kaydı uyarınca 'Sivil Mimarlık Örneği' olarak tescil edilmiştir. Yapı, koruma envanterinde 66-01-1.3 numarasıyla kayıtlıdır. 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başına tarihlenen bu sivil mimari örnek, ilçe merkezinin tarihi dokusunun ayrılmaz bir parçasıdır. Yapı, mimari estetiği ve geçmişteki kamusal işlevleriyle bölgenin sosyo-kültürel tarihinde stratejik bir yere sahiptir. Yapının kuzey cephesinde yer alan üç adet üçgen alınlığın merkezine yerleştirilmiş Osmanlıca kitabelerden, inşa tarihini öğreniyoruz. Yapının bir süre sağlık ocağı ve PTT binası olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Betül Gelengül Ekimci'nin 2022 yılında TÜBA-KED dergisinde yayımlanan incelemesi, Osmanlı dönemi posta yapılarının kültürel miras niteliğini ele almaktadır. Yazar, bu yapıları iki temel kategoride sınıflandırmaktadır: Birinci kategori, Batı kökenli tekniklerle inşa edilmiş anıtsal ve sembolik nitelikteki yapılar; ikinci kategori ise mevcut konak veya dükkân gibi yapıların uyarlanması yoluyla oluşturulan örneklerdir. Akdağmadeni PTT binasının bir dükkândan postaneye dönüştürülmüş olması, Ekimci'nin tanımladığı ikinci kategoriyle tam olarak uyumaktadır.

Orta aks üzerindeki ana alınlıkta yer alan kitabe, zaman içerisinde maruz kaldığı fiziksel tahribat nedeniyle tam olarak çözümlenemese okunabilen bölümler yapının Hicri 1316-1319/Miladi 1899-1901 yılları arasında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Bu inşa tarihi, yapının II. Abdülhamid dönemi imar faaliyetleri kapsamında, taşra mimarisinde standartlaşan kamu binası tipolojisine uygun olarak yükseldiğini göstermektedir. Ayrıca bu tarih grubunun hemen üzerinde yer alan " Saray Mağazası " ibaresi, yapının özgün işlevinin ticari bir merkez olduğunu doğrudan kanıtlar niteliktedir. Yapı, uzun yıllar boyunca ilçenin haberleşme merkezi olarak "PTT Binası " işlevi görmüştür.

^{1**}Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü,doganyagmur777@gmail.com, ORCID ID :0000-0003-1608-8572 ID

Yapı kuzeybatı-güneydoğu ekseninde kareye yakın dikdörtgen planlı, kuzey-güney yönde meyilli bir arazi üzerinde inşa edilmiş olup bodrum+zemin kattan ibarettir. Yapının en dikkat çekici olan bölümü, Büyük Çarşı Caddesine bakan kuzeybatı cephesidir. Bu dönem inşa edilen diğer kamu yapılarında da gördüğümüz ön giriş cephesinin hem malzeme hem de süsleme özellikleri bakımından vurgulanması bu yapıda da söz konusudur. Dış mimaride dikkati çeken en büyük özellik ise malzeme kullanımındaki tezatlıktır. Büyük Çarşı Caddesine bakan kuzeybatı cephesi tamamen düzgün kesme mermer malzeme kullanılarak dönemin neoklasik etkilerini yansıtacak biçimde anıtsal ve oldukça hareketli tarzda inşa edilmişken ,arka sokağa bakan güneydoğu cephesi moloz ve kesme taş malzemeden inşa edilerek sade bir üslupta ele alınmıştır. Kuzeybatı cephede ,oyma tekniğinde yapılmış mermer plastırlar yapıyı dikeyde üç bölüme ayırmaktadır. Yapının örtüsü kırma çatılı olup, Marsilya kiremiti ile kaplanmıştır. Cephenin üstünde çatı hizasında yer alan yan yana üçgen alınlık düzenlemesi, Geç Osmanlı mimarisinin neo-klasik etkilerini yansıtır. Bu alınlıkların merkezlerinde konumlandırılan daire formu kartuşlar içerisindeki Osmanlıca kitabeler, yapının kronolojik kimliğini belgelemektedir. Üçgen alınlıklar tepe noktalarında mermerden oyma tepeliklerle sonlanır. Alınlıkların orta bölümlerinde dikey yönlü oval formu , metal rozet pencereler yerleştirilmiştir. Yapının kapısı kuzey eksenin batı ekseninde yer alır. Yapının iç mekanına açılan kapısı basık kemerli, çift kanatlıdır. Kapı sövesi ,dikdörtgen panolar içerisine yerleştirilmiş kabartma üzüm ve armut gibi meyveler ile çeşitli formlardaki yaprak ve çiçeklerden oluşan bitkisel süsleme kuşaklarıyla çevrelenerek vurgulanmıştır. Bu kapıdan iç mekâna girildiğinde dikdörtgen plan şemasının merkezinde yer alan geniş bir hol karşımıza çıkmaktadır. Diğer tüm odaların ise bu hole açıldığı görülmektedir. Yapı , servis odası, mescit, wc, müdür odası ve mutfak bölümlerinden meydana gelmektedir.

Yapı, günümüzde İlçe Sosyal Güvenlik Kurumu olarak faaliyet göstermektedir.

Harita: Osmanlı Posta Teşkilatı, Telgraf Hatları ve Yozgat Telgraf Hattı (Kaynak: Gelengül Ekimci, B. & Küçükatalay, E. (2022). "Osmanlı Posta Teşkilatı Yapılarının Kültürel Miras Değerleri Bağlamında İncelenmesi", TÜBA-KED,s.157)

Kaynakça

ACUN, H. (2016). *Tüm Yönleri ile Çapanoğulları ve Eserleri* (Geliştirilmiş 2. Baskı). (Ed. K. Kahraman). İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayınları.

DEMİR, H. (2022). Yozgat'ın Akdağmadeni İlçesinde Bulunan Kamu ve Ticaret Yapıları. E. Güngör (Ed.), Yozgat Arkeoloji ve Sanat Tarihi ,C:1, Ankara, 2022.

GELENGÜL, Ekimci, B. & KÜÇÜKATALAY, E. (2022). "Osmanlı Posta Teşkilatı Yapılarının Kültürel Miras Değerleri Bağlamında İncelenmesi", TÜBA-KED,s.157)

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozeat/gezilecekyer/akdagmadeni-ptt-binası>(eriřim
tarihi:31.03.2026)

ÖZDEMİR, Y. (2016). Yozgat İli Akdağmadeni İlçesinde Bulunan Kamu Yapıları (Yüksek Lisans
Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.